

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ВИБОРУ СПЕЦІАЛЬНОСТІ АБІТУРІЄНТАМИ В ХОДІ ВСТУПНИХ КАМПАНІЙ 2014 – 2015 рр.

У статті проведено порівняльний аналіз вибору вищого навчального закладу і напряму підготовки абітурієнтами, які в ході вступних кампаній 2014 – 2015 рр. подали документи на спеціальність 6.030101 Соціологія" Чернігівського національного педагогічного університету, проте обрали інший факультет чи ВНЗ. Встановлено, що основний контингент майбутніх студентів налаштовані навчатися в університетах і коледжах Чернігівської області переважно за державним замовленням. Також з'ясовані фактори, які впливають на вибір випускників, серед яких: складна економічна ситуація в Україні, зростання вартості навчання, зменшення кількості місць держзамовлення і щорічна зміна умов вступу до ВНЗ.

Ключові слова: *вибір напряму підготовки, освіта, вступна кампанія, спеціальність Соціологія".*

Постановка проблеми. Сучасний ринок освітніх послуг характеризується невпинним зростанням конкуренції серед вищих навчальних закладів, які пропонують широкий спектр у виборі напрямів підготовки майбутніх фахівців, складними процесами реформування вищої школи і поступовим включенням України до міжнародної освітньої співпраці. Разом з тим негативний вплив на розвиток цих процесів справляють скорочення державного замовлення і здорожчання освіти на фоні складного економічного становища в цілому. Все це вимагає від держави і ВНЗ ефективної роботи спрямованої на підвищення якості і престижності освіти, а також розробці сучасних підходів до проведення профорієнтаційної роботи з абітурієнтами.

Аналіз досліджень і публікацій. Проблема освіти в Україні завжди перебувала у полі зору вітчизняних учених. На сьогоднішній день підготовлено і опубліковано чимало праць, які охоплюють широке коло питань, пов'язаних з реформуванням і діяльністю вищої школи. Особливо плідним в цьому контексті є вивчення особливостей мотивацій і ціннісних орієнтацій випускників шкіл і студентства.

Особливостям висвітлення проблеми мотивації студентів до навчання у сучасній науковій літературі присвячена стаття А. Талпи. В роботі подається інформація про особливості мотивації випускників шкіл до вступу у ВНЗ, а також динаміку професійної мотивації в процесі навчання [1].

Специфіці теоретичної інтерпретації таких понять, як освітні цінності, ціннісні орієнтації, мотиви, професійна діяльність тощо – присвячена стаття О. Сохачької. У дослідженні проаналізовано праці провідних українських соціологів, що дозволило авторові зробити узагальнюючі висновки стосовно особливостей мотиваційної структури сучасних студентів [2].

Окрім того, слід звернути увагу на дослідження К. Соколової, присвячене ціннісним аспектам мотивації студентів ВНЗ до отримання вищої освіти в контексті Болонського процесу. Автор звертає увагу на такі проблемні моменти, як перехід на двоступеневу систему освіти, обсяг і співвідношення навчальних дисциплін, а також особливості демографічної ситуації і відповідність ринку освітніх послуг [3].

Про неабияку актуальність даної проблеми свідчить і той факт, що на рівні із загальним баченням проблеми розробляються наукові пошуки конкретного спрямування. Так, колективне дослідження В. Михайличенка, Л. Грень і В. Полянської присвячене особливостям мотиваційної структури студентів вищих технічних навчальних закладів [4]. Є. Татарінов звертає увагу на відмінності мотивації до навчальної діяльності студентів і курсантів ВНЗ [5].

Разом з тим дослідники, які займаються прикладними аспектами соціології, зазначають, що мотиваційні оцінки респондентів піддаються впливу багатьох факторів і часто мають недостовірний і нестійкий характер. Якщо фактологічну інформацію, отриману під час опитування, можна співставити з аналогічними даними з інших джерел, то інформацію про мотивацію респондентів таким способом перевірити неможливо [6].

Виклад основного матеріалу. З часу відкриття у 2010 р. у Чернігівському національному педагогічному університеті імені Т. Г. Шевченка (далі ЧНПУ) напряму підготовки 6.030101 Соціологія" в ході вступних кампаній зберігалася стала тенденція: один з найвищих конкурсів на місце серед усіх спеціальностей ВНЗ і стабільно мала кількість студентів (5 – 7 чол.), яких, зрештою, зараховували на навчання.

Виходячи з вище зазначеного, метою дослідження є встановлення основних факторів, що впливають на особливості вибору напряму підготовки абітурієнтами, які подали документи на спеціальність 6.030101 Соціологія" ЧНПУ у 2014 – 2015 рр., проте обрали інший факультет або ВНЗ. Для зменшення впливу суб'єктивних факторів головним методом збору первинної інформації ми обрали аналіз документів, а основними джерелами – Інтернет-ресурси: інформаційна система Конкурс" – сайт-моніторинг вступних кампаній до вищих навчальних закладів України [7], Сервіс пошуку абітурієнтів 2012 – 2015 [8], а також офіційні сайти вищих навчальних закладів України. Загалом в ході дослідження було опрацьовано інформацію про 238 абітурієнтів, які подали документи у 2014 р., і 128 – у 2015 р.

Так виявилось, що основний контингент майбутніх студентів обрав університети і коледжі Чернігівської області. Серед них лідером за результатами обох вступних кампаній був ЧНПУ (18,1 % і 18,8 % відповідно). Друге місце за Чернігівським національним технологічним університетом (далі ЧНТУ) (16,4 % і 11,7 %). У 2014 р. третім у рейтингу був Чернігівський державний інститут економіки і управління (далі ЧДЕіУ) (15,5 %), який у 2015 р. був приєднаний до ЧНТУ, що дозволило, у порівнянні з 2014 р., на одну сходинку піднятися Ніжинському державному університету імені Миколи Гоголя (далі НДУ) (8,4 % і 11,7 %). Такий розподіл пріоритетів серед вступників в цілому не викликає протиріч, чого не можна сказати стосовно показників інших навчальних закладів. Так, кількість студентів, які вступили до Чернігівського базового медичного коледжу, збільшилася у 5 разів (8,6 % проти 1,7 %), а загалом контингент студентів коледжів виріс удвічі, що, на нашу думку, зумовлено значно меншою вартістю контрактної форми навчання і нижчим рівнем конкуренції серед абітурієнтів. До решти навчальних закладів вступили від 1 до 3 абітурієнтів, що в цілому становить 20,2 % і 21,1 % відповідно. Помітно – на 4,9 %, порівняно з 2014 р., збільшилася кількість тих, хто не вступив до жодного з ВНЗ (Таблиця 1).

Таблиця 1

Розподіл абітурієнтів по вищих навчальних закладах

Назва ВНЗ	Кількість абітурієнтів	
	2014 р.	2015 р.
Чернігівський національний педагогічний університет імені Т. Г. Шевченка	18,1%	18,8%
Чернігівський національний технологічний університет	16,4%	11,7%
Чернігівський державний інститут економіки і управління	15,5%	---
Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя	8,4%	11,7%
Коледж економіки і технологій ЧНТУ	3,8%	3,1%
Чернігівський юридичний коледж державної пенітенціарної служби України	2,1%	2,3%
Чернігівський базовий медичний коледж	1,7%	8,6%
Київський національний університет імені Бориса Грінченка	---	3,9%
Решта ВНЗ разом	20,2%	21,1%
Усі коледжі разом	10,1%	20,3%
Не вступили до жодного ВНЗ	13,9%	18,8%

Важливу роль у виборі навчального закладу і напряму підготовки, на думку авторів, відіграє можливість навчатися за контрактом, а тому наступним аспектом аналізу була форма навчання. Так, доля тих, хто вступив на держзамовлення у 2015 р. збільшилася на 6,6 % і загалом склала 57 %. Як наслідок, у тому ж році значно меншою стала частка абітурієнтів, які вирішили навчатися за контрактом – на 11,5 % (Таблиця 2). Отримані результати свідчать про те, що переважна більшість вступників орієнтується навчатися виключно за держзамовленням. Не останню роль у цьому відіграють загальне зниження платіжеспроможності українського населення і систематичне підвищення вартості навчання переважною більшістю вищих навчальних закладів.

Таблиця 2

Розподіл абітурієнтів за формою навчання

Рік	Форма навчання		
	Держзамовлення	Контракт	Не навчається
2014	50,4%	35,7%	13,9%
2015	57%	24,2%	18,8%

У нашому дослідженні ми також звернули увагу на конкретну вартість навчання на окремих напрямках підготовки, яку пропонували ВНЗ, обрані контрактниками. В результаті співставлення отриманих даних була запропонована наступна шкала: до 7 тис. грн. на рік (до цієї категорії здебільшого потрапили коледжі); від 7 до 9 тис. грн. на рік (переважна більшість напрямів підготовки периферійних ВНЗ) і більше 9 тис. грн. на рік (престижні напрями підготовки).

Аналіз результатів засвідчив, що у 2015 р. збільшилася кількість абітурієнтів, які обрали напрями підготовки з незначною вартістю навчання (на 5,3 %), суттєво зменшилася кількість контрактників у середньому діапазоні (на 29,1 %) і значно виріс показник вибору дорогих спеціальностей (на 23,7 %) (Таблиця 3). Якщо перший і другий показники не викликають сумнівів і в цілому відображають ситуацію, що склалася, то пояснення останнього потребувало більш глибокого вивчення проблеми. В результаті було встановлено, що зростання кількості абітурієнтів, які погодилися платити за навчання більше 9 тис. грн. на рік, було зумовлене конкретним вибором навчатися на престижних напрямках підготовки провідних ВНЗ України і здорожчанням вартості навчання порівняно з 2014 р.

Таблиця 3

Розподіл абітурієнтів у відповідності до вартості контрактної форми навчання

Рік	Вартість навчання (грн./рік)		
	5000 – 6999	7000 – 8999	9000 і більше
2014	17,2 %	67,8%	15%
2015	22,5%	38,7%	38,7%

Додатковим підтвердженням вищезазначених тенденцій є інформація про розподіл абітурієнтів за напрямом і формою навчання серед ВНЗ Чернігівської області (Таблиця 4). Так, вступні кампанії обох років характеризувалися однаковою тенденцією: переважна більшість абітурієнтів зорієнтована на навчання виключно за держзамовленням і практично не звертає уваги на ВНЗ, факультет і напрям підготовки. Про це також свідчить велика кількість несхожих між собою спеціальностей. Крім того, з усіх абітурієнтів 2014 – 2015 рр. лише двоє обрали напрям підготовки "Соціологія" в інших ВНЗ країни. Як виключення можна зазначити вступну кампанію 2014 р. зі спеціальності "Правознавство" у ЧНТУ і ЧДІЕіУ, куди на навчання за контрактом було зараховано 17 і 11 абітурієнтів відповідно.

Таблиця 4

Розподіл абітурієнтів за напрямом підготовки і формою навчання у ВНЗ Чернігівської області

ВНЗ	Напрямок підготовки	Кількість студентів (чол.)			
		2014		2015	
		Держзам.	Контракт	Держзам.	Контракт
ЧНПУ	Фізичне виховання	3	1	1	1
	Дошкільна освіта	1	1	---	---
	Фізика	2	---	---	---
	Психологія	1	1	3	4
	Початкова освіта	11	---	5	---
	Укр. мова і літ-ра.	---	1	---	---
	Історія	9	1	1	0
	Англ. мова і літ-ра.	---	2	---	1
	Технологічна освіта	3	---	1	---
	Соціальна педагогіка	2	---	6	1
	Хімія-біологія	1	---	---	---
Екологія	2	---	---	---	
ЧНТУ	Правознавство	---	17	---	1
	Фінанси і кредит	---	2	1	---
	Соціальна робота	2	3	---	5
	Управління персоналом	9	---	1	---
	Менеджмент	1	1	---	---
	Машинобудування	1	---	---	---
	Зварювання	1	---	---	---
	Облік і аудит	1	---	---	---
	Інженерна механіка	1	---	---	---
Здоров'я людини	---	---	2	1	

ВНЗ	Напрямок підготовки	Кількість студентів (чол.)			
		2014		2015	
		Держзам.	Контракт	Держзам.	Контракт
ЧДІЕіУ	Правознавство	---	11	---	---
	Гідротехніка	---	1	---	---
	Фінанси і кредит	5	1	---	---
	Туризм	---	4	---	---
	Соціальна робота	1	1	---	---
	Геодезія, картографія	5	---	---	---
	Агрономія	2	---	---	---
	Менеджмент	1	---	---	---
	Економічна кібернетика	3	---	---	---
	Маркетинг	2	---	---	---
НДУ	Початкова освіта	1	1	1	---
	Укр. мова і літ-ра.	4	---	---	---
	Клінічна психологія	---	2	---	---
	Біологія	1	---	1	---
	Історія	1	---	---	---
	Краснав.-турист. робота	2	1	---	---
	Географія	1	---	1	---
	Практична психологія	2	---	1	---
	Рос. мова і літ-ра.	1	---	---	---
	Філологія	1	---	---	---
	Політологія	1	---	---	---
	Соціальна робота	---	---	2	---
	Дошкільна освіта	---	---	4	---

Висновки. Отже, порівняльний аналіз вибору напрямку підготовки абітурієнтами, які подали документи до ЧНПУ на спеціальність 6.030101 Соціологія" у 2014 – 2015 рр., показав наступні тенденції: суттєве зростання популярності коледжів у зв'язку з низькою конкуренцією і вартістю навчання; збільшення кількості випускників шкіл, які не вступили до жодного ВНЗ; збільшення відсотку абітурієнтів, які навчаються за держзамовленням, що в свою чергу негативно позначилося на загальній кількості контрактників.

Таким чином, складна економічна ситуація в Україні, зростання вартості навчання і щорічна зміна умов прийому випускників шкіл до ВНЗ призвели до того, що переважна більшість абітурієнтів зорієнтована навчатися за держзамовленням, а це, в свою чергу, негативно позначається на якості навчання, оскільки студентам доводиться вивчати дисципліни, до яких в них немає хисту. За таких обставин виправлення ситуації, на думку авторів, можливе лише за умови покращення матеріального становища населення, зменшення вартості навчання і збільшення місць держзамовлення.

Використані джерела

1. Талпа А. Проблема мотивації студентів до навчання у сучасній вітчизняній науковій літературі / А. Талпа // Дослідження молодих учених в контексті розвитку сучасної науки. Матеріали IV щорічної Всеукраїнської науково-практичної конференції. – К., 2014. – С. 67 – 73.
2. Сохацька О. Особливості освітніх мотивацій та ціннісні орієнтації студентської молоді / О. Сохацька // Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. – 2014. – № 18. – С. 74 – 80.
3. Соколова К. Ціннісні аспекти мотивації отримання вищої освіти в контексті Болонського процесу / К. Соколова // Актуальні проблеми соціології, психології, педагогіки: Збірник наукових праць. – 2010. – № 11. – С. 164 – 169.
4. Михайличенко В. Динаміка мотиваційної структури студентів вищих технічних навчальних закладів і значення цілепокладання у цьому процесі / В. Михайличенко, Л. Грень, В. Полянська // Теорія і практика управління соціальними системами: філософія, психологія, педагогіка, соціологія. – 2011. – № 2. – С. 76 – 82.
5. Татарінов Є. Відмінності мотивації до навчальної діяльності у студентів і курсантів вищих навчальних закладів / Є. Татарінов // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія № 11 Соціологія. Соціальна робота. Соціальна педагогіка. Управління: Зб. наукових праць. – К.: НПУ імені М. П. Драгоманова, 2004. – № 2. – С. 126 – 132.

6. Шляпентох В. Э. Проблемы качества социологической информации: достоверность, репрезентативность, прогностический потенциал / В. Э. Шляпентох. – М.: ЦСП, 2006. – С. 96 – 100.
7. Інформаційна система "Конкурс" [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://vstup.info>.
8. Сервіс пошуку абітурієнтів 2012 – 2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://abit-poisk.org.ua>.

Gaponenko D. I., Golets V. V.

**COMPARATIVE ANALYSIS OF CHOICE
OF SPECIALITY BY UNIVERSITY ENTRANTS DURING INTRODUCTORY CAMPAIGNS
IN 2014-2015**

A modern market of educational services is characterized by steady growth of rivalry among higher educational institutions, which offer a wide range of courses to choose, in order to prepare future specialists. Also it is characterized by complicated reform processes of the High school and by gradual inclusion of Ukraine into an international educational cooperation. All these require from the Higher educational institution an efficient work, which should be aimed at rising of the quality and prestige of education. Nowadays, many works are prepared and published by scientists and these works comprise different problems which are connected with high school activity. The most resultant thing in this context is the study of peculiarities of motivations and valuable orientations of the school graduates and students. Furthermore, the reseachers, who are dealing with applied aspects of sociology, indicate, that motivational estimations of the respondents are influenced by many factors and often have a doubtful and unstable character.

Since opening in 2010, in Chernihiv National Pedagogical University named after T. G. Shevchenko the preparing course 6.030101 "Sociology" during the enteral campaigns, remained a steady tendency: one of the highest level of rilvalry among all the professions and constantly low number of students, who were admit to university. Therefore, the purpose of the research is the establishment of basic factors, which influence on the choice features of preparing course. To reduce the influence of subjective factors, we chose the documents' analysis as the main method of collecting the initial information. In general, there was processed the information about 238 applicants, who have applied for admission in 2014, and 128 – in 2015.

As a result, there were revealed the following tendencies: the significant growth of colleges' popularity; increas in number of school leavers, who didn't enter any university; increase in the percentage of applicants, who study have a scolarship. According to the point of authors' view, the reformation of the situation under these circumstances is possible on condition that the financial situation of population would be improved, the cost of education would be reduced and there would be more opportunities to get free education.

Key words: *choice of field of study, education and introductory campaign, specialty "Sociology".*

Стаття надійшла до редакції 19.05.2015